

Amb bones paraules

D'afeccions i aficions

Text: **Gabriel Bibiloni**
<http://bibiloni.cat>

Afició, aficionar i aficionat són castellanismes llampants, com sap tothom. Fabra va sucumbir a la temptació d'admetre *aficionat* (amb la definició "el qui cultiva algun art, esp. el d'actor o d'actriu, sense tenir-lo per ofici"), però rebutja *afició i aficionar*. De la mateixa manera que admeté el castellanisme *empleat* però no *emplear*. Fora de l'accepció indicada de *aficionat*, el diccionari Fabra recull *afecció i afeccionar-se* com a paraules catalanes genuïnes. I aquestes paraules (*afecció, afeccionar i afeccionat*) són les que molts consideren les apropiades per a substituir els castella-

nismes corresponents. Tanmateix, aquestes paraules també serien, en part, castellanismes. És a dir, són formes bones en una part i castellanismes semàntics de dubtosa conveniència en una altra part. Vegem-ho.

Del llatí *affectione* va sortir en espanyol *afección*, que aviat (segle XV) es transformà en *afición*. Però l'espanyol va reposar *afección* com a cultisme i va establir una distinció semàntica (única entre les llengües romàniques) entre *afección i afición*, que ara no cal explicar. De *afición* surten els derivats *aficionar i aficionado*. La qüestió ha estat enfocada en català només del punt de vista de la forma de la paraula (*afecció* és bo i *afició* és dolent), però no s'ha revisat mai a fons la qüestió semàntica, que per a nosaltres és tan important com l'aspecte formal.

El que en espanyol es diu *afección* es diu *afecció* en català, i la mateixa paraula en totes les al-

tres llengües (francès i anglès *affection*, italià *affezione*, etc.). *Afecció*, en català i en les altres llengües, significa disposició d'ànim o sentiment, d'afecte o tendresa, cap a algú o alguna cosa; i també una malaltia o estat morbós (una afecció respiratòria). Tanmateix, l'espanyol actual més corrent no usa *afección* amb el valor de 'afecte', i el terme ha quedat restringit a l'àmbit mèdic. De *afecció*, en català i en les altres llengües, surt *afeccionat* (francès *affectionné*, italià *affezionato*), que significa lligat a algú o alguna cosa per vincles d'afecte. No hi hauria d'haver cap problema per dir que algú és afeccionat al seu país, a la seva dona o al seu home, a llegir novel·la negra o a tocar el violí. Però alguns d'aquests usos no es troben en català perquè no hi són en espanyol (*afeccionat/aficionat al seus fills*).

Tanmateix, hi ha un concepte, perfectament delimitat en totes

les llengües, que és el concepte de persona que fa una activitat sense cobrar, per contrast amb un professional, que cobraria per la mateixa feina. És a dir, l'*aficionat* de Fabra. O també (derivació semàntica secundària) el qui demostra escassa competència o preparació en una feina. Per a aquest concepte el francès té la paraula *amateur* (estimador, amador) i l'italià, la paraula *dilettante* (que hi troba delit; relacionat amb els nostres *dilecte*, 'estimat amb dilecció' i *dilecció*, 'amor'). *Dilettante* ha quedat com a paraula quasi exclusiva de l'italià, però *amateur* ha fet fortuna i ha passat a totes les llengües com a terme pràcticament universal, adaptat o no a cada llengua. Així, aquesta noció es diu *amateur* en alemany, en anglès, en basc o en neerlandès; *amatör* en suec, *amatør* en danès i noruec, *amatér* en txec, *amatööri* en finès, *amatör* en hongarès, *amatoro* en esperanto, *amator*

en romanès i polonès, *amador* en portuguès, etc. Només l'espanyol recorre a la paraula *afecció* (amb la forma *aficionado*). I el català l'ha agafada de l'espanyol automàticament. Hauria estat molt fàcil incorporar aquest terme universal, *amateur*, per a expressar aquest concepte, al costat dels usos tradicionals i genuïns de *afecció i afeccionar-se*.

I ara algú arribarà a la típica conclusió: per què hem de preferir un gal·licisme a un hispanisme? Doncs sí: és millor un gal·licisme utilitzat en totes les llengües que un castellanisme que ens isola del consens terminològic universal i porta el català a la situació trista i que tant hem denunciat de llengua còpia. Fins i tot l'anglicisme *hobby* (*afició* en català DIEC) és una paraula que figura en els diccionaris de totes les llengües europees, i a nosaltres tampoc no ens hauria de fer gens de recança utilitzar-la.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Max Jacob, poeta, artista i cristià

Bartomeu Fiol

D'un gobelet amb el qual un tira els daus, després d'haver-los agitat oportunitat, no se sap mai quina és la puntuació que en pot sortir. Sens dubte aquest és el fet que Max Jacob tenia present quan va posar el títol de *Le cornet a dés* a aquest famós recull de poemes en prosa, un dels primers llibres a utilitzar l'escriptura surrealista, l'escriptura automàtica, malgrat que el seu autor declarés en el seu prefaci de 1916: "L'art és la voluntat d'exterioritzar-se amb mitjans triats". ¿No es contradia aquesta definició amb el procediment o la tàctica de deixar la tria dels sintagmes a l'atzar o al subconscient? Tal vegada hi ha atzars més favorables o subconscients més sensibles i productius?

J.V. Foix ens fa saber, en el seu article de 1946 que fa de pròleg en aquesta edició que volem comentar: "Max Jacob va dedicar un dels seus llibres -*Saint Matorel*- a Picasso, amb aquest dístic:

"Pel que jo sé que ell sap / Pel que ell sap que jo sé". La humilitat tothora predicada de Max Jacob, sembla que potser convindria matisar-la un pèl.

Tract de donar compte de la magnífica edició d'*El gobelet de daus* que acaba de publicar Lleonard Muntaner, en versió d'Enric Casasses i acompanyada per un molt informat i formatiu epíleg del mateix traductor, tot un senyor volum que ha de merèixer l'interès de tot lletraferit pel qual sigui un repte conjujar la festiva manera de l'escriptura i de la pràctica de l'art de Max Jacob amb la seva condició de catòlic convertit. Tota religió respon sempre a una interpretació d'uns fets, reals o mítics. Però ¿quina interpretació podem fer d'un poema en prosa com *El barret de palla d'Itàlia*: "A l'indret on Alger fa pressentir Constantinoble, les xarretes d'or ja només van ser branques d'acàcia o recíproca-

El gobelet de daus, tot un senyor volum que ha de merèixer l'interès de tot lletraferit pel qual sigui un repte conjujar la festiva manera de l'escriptura i de la pràctica de l'art de Max Jacob amb la seva condició de catòlic convertit

ment. La moda són els gotims de raïm de cel·luloide, les senyores se'n pengen a pertot com si fossin joies. Un cavall que s'havia menjat les arracades d'una de les meves precioses amigues morí enverinat, perquè el carmí del seu musell i la fucsina del suc de la parra componen un verí mor-

tal"? ¿O com interpretar minipomes o acudits com els següents: "Què te fa falta, oh crani, per semblar un cul de pollastre? Budsells! I per semblar un estruç? Pell de gallina"; "Un ós que ballava deixà la plaça del poble i anà a pixar a una paret"; "L'arcàngel fulminat només va tenir temps d'afluixar-se la corbata, haurieu dit que encara resava"? O encara ¿quina conclusió treure, de la càpsula descriptiva següent: "Sou com unes escumejants sopes de llet sota l'aeròstat, muntanyes, i, d'aquí, de seguida, en surt com d'un gegantí gobelet de daus, el ninot globus, el front del Pare Esfera Doble"?

Cal cridar l'atenció, sens dubte, sobre la qualitat remarcable de l'epíleg d'Enric Casasses, en el qual valora especialment l'estreta relació de Max Jacob amb els moviments pictòrics de l'època, la seva amistat amb Picasso, que va ésser el seu padrí de fonts quan

es va fer batejar, i el seu "cubisme literari", tot relacionant-lo també amb "el cubofuturisme al·gicista de Malévitx. Si el cubisme es va inventar a Montmatre, a les seves conseqüències més radicals s'hi va arribar, i de seguida, en teles peterburgueses i moscovites". Casasses ens assevera: "Els sentits subtils de l'humor i els esclats generatius al·gics no són respectivament ganes de fer la gracieta o d'estalviar-se de pensar. Són, per Max Jacob i per Casimir Malévitx, instruments del dolorós i joiós fonament artístic conscient que els arrossega en ànima, en cos i en roba fins a les portes de l'infern i del cel". Però aquesta estreta relació amb l'obra dels pintors cubistes, no vol dir que no hi trobem també una forta relació amb el surrealisme. De fet Casasses també ens assegura: "Max Jacob per al surrealisme és tan important o més que Apollinaire".